

Zasada równości praw i obowiązków członków spółdzielni. Uwagi na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego

The Principle of Equality of Cooperative Members' Rights and Obligations. Remarks Against the Background of the Supreme Court's Judicature

The author systematizes the numerous Supreme Court judgments concerning the principle of equality of cooperative members' rights and obligations. The article subordinates the views expressed in this jurisprudence to the general theses regarding the principle in question. This principle results from the legal norms of cooperative law, and exceptions to it are subject to the constitutional prohibition of discrimination. The principle of equality applies to the rights and obligations arising from membership and derivatives thereof. The legal norms establishing this principle and prohibiting discrimination on its basis constitute the statutory limit of freedom of contract. The principle of equality may also be understood in the directive sense when interpreting the provisions governing the rights and obligations of cooperative members.

Dominik Bierecki

*doktor nauk prawnych
Spółdzielczy Instytut Naukowy w Sopocie*

ORCID – 0000-0001-6993-3974

e-mail: d.bierecki@jbiw.pl

Słowa kluczowe:
zasada równości, członkostwo
w spółdzielni, zakaz dyskryminacji

Key words:
the principle of equality, membership in the
cooperative, prohibition of discrimination

<https://doi.org/10.36128/priv.vi39.395>

1. Zarys problematyki

W orzecznictwie SN zagadnienie zasady równości praw i obowiązków członków spółdzielni było podejmowane wielokrotnie. Poruszana w orzeczeniach SN problematyka dotyczyła przede wszystkim warunków różnicowania sytuacji prawnej członków spółdzielni. W swoich orzeczeniach SN określał również prawa, których takie różnicowanie może dotyczyć, a także odnosił się do podziału praw członka spółdzielni na wynikające ze stosunku członkostwa w spółdzielni i stosunku pochodnego od członkostwa. Celem artykułu jest wywiedzenie z orzecznictwa SN ogólnych też dotyczących zasady równości członków spółdzielni i ocena rozstrzygnięć SN w przedstawionym zakresie.

2. Zakaz dyskryminacji w stosunku członkostwa w spółdzielni

W wyroku z 27.5.2021 r.¹ SN wyraził stanowisko, że do członków spółdzielni ma zastosowanie konstytucyjny zakaz dyskryminacji w życiu publicznym, społecznym i gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32 ust. 2 Konstytucji RP²). Według SN norma prawna wynikająca z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP została powtórzona w art. 18 § 1 pr.spółdz.³, zgodnie z którym prawa i obowiązki wynikające z członkostwa w spółdzielni są dla wszystkich członków równe. *Implicite* oznacza to, że zakazana jest dyskryminacja w zakresie przysługujących członkowi praw i obowiązków członkowskich w spółdzielni. Członkostwo w spółdzielni kwalifikuje się bowiem w ramy życia gospodarczego, o którym mowa w art. 32 ust. 2 Konstytucji RP. Forma prawna spółdzielni jest bowiem jedną z postaci wykonywania konstytucyjnej wolności działalności gospodarczej (art. 22 Konstytucji RP). Każda spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą (art. 1 § 1 pr.spółdz.). Jest więc przedsiębiorcą (art. 43¹ k.c.⁴, art. 4 ust. 1 pr.przed.⁵).

Artykuł 18 § 1 pr.spółdz. nie wyraża wprost zakazu naruszania równości praw i obowiązków członkowskich. Z przepisu tego wynika norma prawna ustanawiająca zasadę równości praw i obowiązków członków spółdzielni. Z taką normą może być skorelowany zakaz dyskryminacji. W wyrokach z 22.5.2014 r.⁶ i 3.7.2015 r.⁷ SN wyjaśnił, że zgodnie z normą prawną z art. 18 § 1 pr.spółdz. członkom spółdzielni przysługują takie same (identyczne) prawa wynikające ze stosunku członkostwa⁸. Teza o utożsamieniu równości praw członkowskich z ich identycznością wyrażona została również w doktrynie⁹. W orzecznictwie SN i w doktrynie wskazuje się, że jest to postać

-
- 1 I CSKP 142/21, Legalis nr 2580329.
 - 2 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r., Dz. U. z 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.
 - 3 Ustawa z 16.9.1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jedn. Dz. U. z 2021, poz. 648 ze zm.
 - 4 Ustawa z 23.4.1964 r. Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz. U. z 2020, poz. 1740 ze zm.
 - 5 Ustawa z 6.3.2018 r. Prawo przedsiębiorców, Dz. U. z 2021, poz. 162 ze zm.
 - 6 IV CSK 597/13, Legalis nr 1067184.
 - 7 IV CSK 642/14, Legalis nr 1351628. Podobnie wyrok SA w Białymstoku, I ACa 1119/15, Legalis nr 1473129.
 - 8 W orzecznictwie sądów apelacyjnych stanowisko takie wyraził SA w Szczecinie w wyroku z 23.3.2016 r., I ACa 40/16, Legalis nr 1473251.
 - 9 Krzysztof Pietrzykowski, „Prawa rzeczowe do lokali w spółdzielni mieszkaniowej”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo rzeczowe* 4, red.

bezwzględnej (absolutnej) równości praw i obowiązków członków spółdzielni¹⁰. Co do zasady, nie mogą być one modyfikowane w ramach względnych stosunków członkostwa w spółdzielni. Orzecznictwo SN, kierując się doktryną, sformułowało wyjątek od tej zasady, dotyczący prawa członka do udziału w nadwyżce bilansowej¹¹. Wysokość roszczenia o wypłatę nadwyżki bilansowej może być bowiem związana z występowaniem u członka określonej cechy, istotnej ze względu na związek z działalnością spółdzielni, np. ilością transakcji członka ze spółdzielnią lub długością trwania członkostwa w spółdzielni. Sąd Najwyższy określa taką równość mianem względnej lub równych szans. Można z tego wywieść, że cecha istotna, która powoduje możliwość przyznania członkowi większego udziału w nadwyżce bilansowej spółdzielni, powinna dostępna dla wszystkich członków. W takiej sytuacji dochodzi do ograniczenia bezwzględnej równości praw członków na rzecz zadośćuczynienia innej zasady spółdzielczej niż zasada równości, mianowicie zasady zwrotu od zakupów, która wiąże wysokość przypadającej członkowi części nadwyżki bilansowej z ilością transakcji ze spółdzielnią (wielkością wkładu pracy członka w działalność spółdzielni – art. 171 § 1, art. 183 § 1 pr.spółdz.)¹². Ta ostatnia zasada odpowiada przyjętym przez SN wyrokach z 27.5.2021 r. i 22.5.2014

Edward Gniewek (Warszawa: C. H. Beck, 2012), 347; Katarzyna Kryła-Cudna, „Prawa i obowiązki członków spółdzielni”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo spółdzielcze* 21, red. Krzysztof Pietrzykowski (Warszawa: C. H. Beck, 2020), 130.

- 10 Wyrok SN z 20.6.2007 r., V CSK 125/07, OSNC-ZD 2008, Nr B, poz. 38; Kryła-Cudna, „Prawa i obowiązki członków spółdzielni”, 131; Krzysztof Pietrzykowski, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni* (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1990), 51-52; Teresa Misiuk, *Sądowa ochrona praw członków spółdzielni* (Warszawa: Zakład Wydawniczy CZSR, 1979), 38-39; Piotr Zakrzewski, *Status prawny członka spółdzielni mieszkaniowej w spółdzielczych stosunkach lokatorskich* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2011), 186; Piotr Zakrzewski, „Zasada równości w prawie spółdzielczym” *Studia Prawnicze KUL*, nr 2 (2008): 74-75; Piotr Zakrzewski, *Majątek spółdzielni* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2003), 60.
- 11 Zob. przywołany już wyrok SN z 20.6.2007 r., V CSK 125/07 i wyrok SN z 15.4.2016 r., I CSK 278/15, Legalis nr 1460815. W doktrynie zob. Krzysztof Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów* (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1995), 15; Pietrzykowski, „Prawa rzeczowe do lokali w spółdzielni mieszkaniowej”, 300.
- 12 Zob. Katarzyna Kryła-Cudna, „Prawo spółdzielcze (art. 18)”, [w:] *Prawo spółdzielcze i mieszkaniowe. Komentarz*, red. Konrad Osajda (Warszawa: C. H. Beck, 2018), 143. W literaturze zagranicznej zob. Jean-Louis Bancel, „3rd Principle: Member Economic Participation”, [w:] *Guidance*

r. warunkom cechy istotnej i powiązanej z celem oraz działalnością spółdzielni, której wystąpienie może być w statucie spółdzielni związane z usprawiedliwionym i racjonalnym różnicowaniem sytuacji prawnej członków. Cecha taka nie może być oparta na kryterium arbitralnym, podmiotowym czy też przedmiotowym, które nie jest powiązane z istotą i celem działalności spółdzielni¹³. W wyroku z 27.5.2021 r. SN nawiązał do ujęcia nakazu równości na gruncie art. 32 ust. 2 Konstytucji RP, który dotyczy podmiotów posiadających daną cechę istotną w świetle określonej sfery stosunków prawnych¹⁴.

W wyroku z 27.5.2021 r. SN odnosi jednak możliwość ograniczenia równości praw członków nie tylko do prawa do udziału w nadwyżce bilansowej, ale także innych praw składających się na członkostwo w spółdzielni. Prawa z członkostwa w spółdzielni należy podzielić na trzy rodzaje ze względu na ich treść i uzasadnienie majątkowym interesem członka¹⁵. Po pierwsze, chodzi o prawo do samego członkostwa – przynależności do spółdzielni, które ma charakter niemajątkowy¹⁶. Przedmiotem prawa podmiotowego członkostwa w spółdzielni jest pewien stan faktyczny przynależności danej osoby do określonej spółdzielni¹⁷. Po drugie, chodzi o przysługujące członkowi uprawnienia o charakterze korporacyjnym i niemajątkowym¹⁸, takie jak: prawo do informacji o działalności spółdzielni (art. 18 § 2 pkt 3 i § 3 pr.spółdz.)¹⁹, prawo do przeglądania rejestru członków spółdzielni (art. 30 zd. 2 pr.spółdz.), uczestniczenia w walnym zgromadzeniu spółdzielni lub

Notes to the Co-operative Principles (Bruksela: International Cooperative Alliance, 2015), 41.

- 13 Zob. wyrok SN z 17.5.2006 r., I CSK 19/06, Legalis nr 326559, w którym wyjaśniono, że spółdzielnia mieszkaniowa nie może rozliczać kosztów budowy lokalu dowolnie, w oderwaniu od kosztów rzeczywiście poniesionych i w ten sposób obciążając kosztami budowy lokali mieszkalnych członków, którzy nabyli prawa do lokali użytkowych.
- 14 Zob. wyroki TK z: 30.3.2004 r., K 32/03, OTK-A 2004, Nr 3, poz. 22; 2.12.2009 r., U 10/07, OTK-A 2009, Nr 11, poz. 163; 2.4.2003 r., K 13/02, OTK-A 2003, Nr 4, poz. 28.
- 15 Inny zaprezentowany w piśmiennictwie podział praw z członkostwa w spółdzielni uwzględnia prawa organizacyjno-niemajątkowe i prawa majątkowe. Zob. Kryła-Cudna, „Prawa i obowiązki członków spółdzielni”, 130.
- 16 Pietrzykowski, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni*, 71.
- 17 Ibidem, 71.
- 18 Zob. wyrok SN z 18.4.2019 r., II CSK 141/18, Legalis nr 1898266.
- 19 Zob. Marta Stepnowska, „Prawo członka spółdzielni do informacji” *Prawo i Więź*, nr 4 (2020): 11-30.

zebraniu grupy członkowskiej (art. 18 § 2 pkt 1 pr.spółdz.), czynne i bierne prawo wyborcze do organów spółdzielni (art. 18 § 2 pkt 2 pr.spółdz.), prawo do odwołania się do walnego zgromadzenia od decyzji rady nadzorczej spółdzielni (np. art. 24 § 6 pkt 1 pr.spółdz.) lub prawo do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 42 § 3 pr.spółdz.). Po trzecie, spośród praw wynikających ze stosunku członkostwa, należy wyróżnić uprawnienia o charakterze majątkowym: prawo do udziału w nadwyżce bilansowej spółdzielni, które w konkretnym stosunku członkostwa może powstać podstawie uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 75 – art. 77 pr.spółdz.) i prawo do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności²⁰ (art. 18 § 2 pkt 6 pr.spółdz.). Prawo do udziału w nadwyżce bilansowej ma także charakter abstrakcyjny (potencjalny). W konkretnym stosunku członkostwa powstaje ono wskutek walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 38 § 1 pkt 4 pr.spółdz.).

Jak już wyjaśniono, w orzecznictwie SN nie budzi wątpliwości możliwość modyfikacji treści i ograniczenia w ten sposób prawa członka do udziału w nadwyżce bilansowej. Zwrócić jednak należy uwagę, że uprawnienie, do którego odnosi się taką możliwość, ma w stosunku członkostwa w spółdzielni charakter abstrakcyjny (potencjalny). Tymczasem inne prawa składające się na członkostwo mają w ramach tego stosunku cywilnoprawnego charakter konkretny²¹. Uprawnienia te powstają w momencie powstania członkostwa.

20 Zob. Kryła-Cudna, „Prawa i obowiązki członków spółdzielni”, 130.

21 Krzysztof Pietrzykowski i Katarzyna Kryła-Cudna uznają, że prawo do świadczeń w zakresie działalności spółdzielni ma charakter abstrakcyjny (art. 18 § 2 pkt 6 pr.spółdz.). Zob. Pietrzykowski, „Prawa rzeczowe do lokali w spółdzielni mieszkaniowej”, 346; Kryła-Cudna, „Prawa i obowiązki członków spółdzielni”, 130. Wydaje się, że kwestia ta sprowadza się do rozstrzygnięcia czy członkowi spółdzielni przysługuje roszczenie o świadczenie ze strony spółdzielni spełniane zgodnie z umową rodzącą stosunek pochodzący od członkostwa (zob. pkt 4). Moim zdaniem, członek spółdzielni ma takie roszczenie, które w niektórych spółdzielniach dotyczy zawarcia z nim umowy, np. kredytu lub pożyczki – art. 3 ust. 1 u.SKOK (ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych, tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1844 ze zm.) lub umowy o budowę lokalu – art. 10 ust. 1, art. 18 ust. 1 u.s.m. (ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 1208). Roszczenie takie ma charakter majątkowy i konkretny – wynika z samego stosunku członkostwa w spółdzielni i nabywane jest w chwili powstania tego stosunku. Na gruncie ustawy z 17.2.1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. z 1961, Nr 12, poz. 61 ze zm.) stanowisko, że członkowi spółdzielni przysługuje roszczenie o korzystanie ze statutowych świadczeń spółdzielni przyjmował

Nie jest w ich wypadku potrzebne kolejne zdarzenie prawne (czynność prawna), które kreuje określoną możliwość działania. Wyjątek stanowi prawo do odwołania się do walnego zgromadzenia od decyzji rady nadzorczej i prawo do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni²². Choć w tych wypadkach powstanie uprawnienia nie jest przewidziane w treści czynności prawnej (uchwały), lecz stanowi jej skutek przewidziany przez ustawę (art. 56 k.c.). Jednak, bez wystąpienia przedmiotu sporu (podjęcia uchwały z naruszeniem art. 42 § 2 lub 3 pr.spółdz.) powództwo o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni powinno zostać przed sąd oddalone. Prawo do udziału w nadwyżce bilansowej spółdzielni ma również charakter majątkowy. Stanowi ono cywilnoprawne roszczenie przyjmujące postać wierzytelności. Z tego powodu znajdują do niego zastosowanie wprost przepisy o wykonaniu zobowiązań (art. 450 – art. 470 k.c.).

Wydaje się, że możliwość modyfikacji treści praw objętych zasadą równości z art. 18 § 1 pr.spółdz. dotyczy praw cywilnoprawnych, potencjalnych i majątkowych. Prawem takim jest opisywane uprawnienie do żądania wypłaty udziału w nadwyżce bilansowej spółdzielni. Natomiast w wypadku innych praw składających się na członkostwo w spółdzielni, które mają charakter niemajątkowy, ograniczenie zasady równości może polegać na ograniczeniu możliwości wykonywania tych praw²³. Prawa te bowiem są takie same w swojej treści. Inaczej niż wierzytelności, w których treści określona jest wartość świadczenia dłużnika. Wydaje się również, że możliwość modyfikacji treści nie dotyczy prawa członka do świadczeń spółdzielni w zakresie

Stefan Grzybowski. Zob. Stefan Grzybowski, *Prawo spółdzielcze w systemie porządku prawnego* (Warszawa: Zakład Wydawnictw CRS, 1976), 117.

- 22 Zob. Pietrzykowski, „Prawa rzeczowe do lokali w spółdzielni mieszkaniowej”, 346.
- 23 Wyjątek dotyczy przysługującego osobom prawnym prawa głosu na walnym zgromadzeniu spółdzielni rolników. W spółdzielniach osób prawnych, statut może określać inną zasadę określania liczby głosów na walnym zgromadzeniu niż zasada jeden członek – jeden głos (art. 36 § 2 zd. 2 pr.spółdz.). Powoduje to, że prawa głosu członków spółdzielni mogą nie być takie same. Natomiast w spółdzielni rolników, statut może określać zasady ustalania liczby głosów przysługujących członkom będącym osobami prawnymi, w wypadku niezastosowania zasady jeden członek – jeden głos, także jeżeli członkami spółdzielni rolników są zarówno osoby prawne jak i osoby fizyczne (art. 5 pkt 10 ustawy z 4.10.2018 r. o spółdzielniach rolników, Dz. U. z 2018 r., poz. 2073, dalej: u.s.r.). Zob. Dominik Bierecki, „Zasada jeden członek – jeden głos w spółdzielni rolników” *Studia Prawa Prywatnego*, nr 3-4 (2021): 83-93.

jej statutowej działalności (art. 18 § 2 pkt 6 pr.spółdz.). Moim zdaniem prawo to ma charakter majątkowy i konkretny – powstaje w momencie powstania członkostwa. Prawo to przyjmuje normatywną postać roszczenia. Jednak nie stanowi ono wierzytelności wynikającej z zobowiązania spółdzielni. Treść prawa z art. 18 § 2 pkt 6 pr.spółdz. nie określa wartości świadczenia spółdzielni. Wierzytelność członka wynika ze stosunku pochodnego od członkostwa, nawiązanego w związku z prawem członka z art. 18 § 2 pkt 6 pr.spółdz. (zob. pkt 4).

Do ograniczenia możliwości wykonywania biernego prawa wyborczego prowadziła uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni o zmianie statutu, która została zaskarżona w stanie faktycznym sprawy rozstrzygniętej przez SN w wyroku z 27.5.2021 r. Uchwała ta wprowadzała do statutu postanowienie, według którego do organów spółdzielni nie mogli być wybierani członkowie pozostający ze spółdzielnią w sporze sądowym lub będący stroną postępowania nieprocesowego, jeżeli ich interesy są sprzeczne z interesem spółdzielni. Sąd Najwyższy uznał, że takie ograniczenie możliwości wykonywania biernego prawa wyborczego jest niedopuszczalne. Nastąpiło ono bowiem na podstawie cechy o charakterze arbitralnym, która nie jest powiązana z istotą i celem działalności spółdzielni. Według SN, uchwała walnego zgromadzenia wprowadzająca do statutu spółdzielni postanowienie wyrażające takie ograniczenie jest nieważna (art. 42 § 2 pr.spółdz.).

Pogląd dotyczący utożsamienia równości praw niemajątkowych z ich identycznością należy także odnieść do niemajątkowych obowiązków członka ze stosunku członkostwa w spółdzielni (art. 18 § 5 pkt 1 – 2 pr.spółdz.). Natomiast w wypadku majątkowych obowiązków z członkostwa, polegających na wniesieniu wpisowego, udziału (art. 19 § 1 pr.spółdz.) lub wkładu (art. 20 § 2 pr.spółdz.) do spółdzielni brak jest możliwości modyfikacji ich treści w stosunku do określonych członków spółdzielni. Sytuacja taka występuje pomimo tego, że chodzi tu o cywilnoprawne zobowiązanie członka spółdzielni, których wykonanie następuje na podstawie przepisów prawa zobowiązań i których treść określa wartość świadczenia dłużnika (członka)²⁴. Normy pr.spółdz. regulują te obowiązki jako takie same dla wszystkich członków spółdzielni w zakresie wysokości wpisowego i obowiązkowego udziału oraz wkładu (art. 5 § 1 pkt 3, art. 20 § 1 – 2 pr.spółdz.). Wyjątek występuje w wypadku udziałów w spółdzielni europejskiej (SCE), której statut może ustanawiać różne kategorie udziałów (art. 4 ust. 3 SCER)²⁵. Należy więc stwierdzić,

24 Zob. Dominik Bierecki, „Acquisition of a Share in the Cooperative. Comparative Interpretation of Polish Cooperative Law” *Transformacje Prawa Prywatnego*, nr 1 (2020): 12-16.

25 Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (Dz. Urz. WE z 18.08.2003 r., L 207/1).

że zarówno modyfikacja, jak i ograniczenie możliwości wykonywania prawa i obowiązku ze stosunku członkostwa w spółdzielni podlega zakazowi dyskryminacji z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP i warunkom usprawiedliwionego oraz racjonalnego określania cech istotnych dla różnicowania sytuacji prawnej członka spółdzielni.

Wydaje się więc, że art. 18 § 1 pr.spółdz. nie stanowi powtórzenia zasady niedyskryminacji z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP. Jednak łączna wykładnia tych przepisów, uwzględniająca również prokonstytucyjną wykładnię art. 18 § 1 pr.spółdz., prowadzi do wniosku, że zakaz dyskryminacji z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP dotyczy także praw i obowiązków członkowskich w spółdzielni²⁶. Z art. 18 § 1 pr.spółdz. wynika norma prawna skonstruowana podobnie do normy z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, która ustanawia zasadę równości wobec prawa²⁷. Podobnie jak art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, art. 18 § 1 pr.spółdz. ustanawia zasadę znajdującą swoje przejawy w innych regulacjach pr.spółdz., precyzujących treść zasady równości, które normują treść stosunku członkostwa w spółdzielni²⁸. W wyroku z 22.5.2014 r. SN przyjął, że z uwagi na specyficzny charakter i ścisłe powiązanie z członkostwem, nie można wykluczyć uwzględniania zasady równości przy interpretacji norm ogólnych, kształtujących dany stosunek. Stanowisko takie odpowiada zaprezentowanemu w piśmiennictwie ujęciu zasady równości jako zasady prawa cywilnego w znaczeniu dyrektywalnym²⁹. Funkcja zasad prawa polega na wspieraniu poprawności wykładni przepisów prawa, w szczególności wykładni celowościowej³⁰. Zasada z art. 18 § 1 pr.spółdz. ma zastosowanie

-
- 26 Wykładnia prokonstytucyjna polega na współzgodnieniu i współaplikacji normy konstytucyjnej i ustawowej. Zob. Maciej Gutowski, „Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w orzecznictwie sądowym” *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, z. 1 (2018): 95.
- 27 Zob. Krzysztof Pietrzykowski, „Stosunki majątkowe spółdzielni mieszkaniowej z jej członkami (zagadnienia wybrane)”, [w:] *Ochrona słabszej strony stosunku prawnego. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Zielińskiemu*, red. Maria Boratyńska (Warszawa: Wolters Kluwer, 2016), 402.
- 28 Zob. postanowienie TK z 24.10.2001 r., SK 10/01, OTK 2001, Nr 7, poz. 225, w którym wskazano, że konstytucyjne prawo do równego traktowania ma charakter prawa „drugiego stopnia”, tzw. przysługuje w związku z konkretnymi normami prawnymi lub działaniami władzy publicznej.
- 29 Zakrzewski, *Status prawny*, 189.
- 30 Zob. Marek Safjan, „Zasady prawa prywatnego”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna 1*, red. Marek Safjan (Warszawa: C. H. Beck, 2012), 328; Krzysztof Stefaniuk, „Zasady prawa

także do stosunków członkostwa w spółdzielniach szczególnego typu, regulowanych przez przepisy o charakterze *lex specialis* w stosunku do pr.spółdz. (np. art. 2 u.SKOK, art. 1 ust. 7 u.s.m., art. 3 u.s.r.). Omawiana zasada dotyczy także stosunków członkostwa normowanych przez *lex superior* względem pr.spółdz., a mianowicie SCER (art. 8 ust. 1 lit. C pkt ii SCER)³¹. Te regulacje, inne niż ustanawiające zasadę równości, w szczególności norma prawa ustanawiająca zasadę jeden członek – jeden głos na walnym zgromadzeniu spółdzielni (art. 36 § 1 pr.spółdz.), kształtują treści stosunku prawnego członkostwa w spółdzielni³². Sama zaś zasada równości nie jest elementem treści stosunku członkostwa w spółdzielni. Zasada ta nie stanowi możliwości działania członka spółdzielni, nie jest osobnym uprawnieniem ani nie składa się na określone prawo podmiotowe członka spółdzielni. Występuje tu inna sytuacja niż w wypadku zasady równości z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, z której wynika prawo podmiotowe do równego traktowania³³. Jednak adresatami obowiązku z norm prawnych z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP są władze publiczne – organy stanowiące i stosujące prawo³⁴. Natomiast adresatem obowiązku niedyskryminacji ze względu na zasadę równości praw i obowiązków członkowskich są podmioty stosunków cywilnoprawnych – spółdzielnia i jej członkowie. Sytuacja taka odpowiada tzw. horyzontalnemu skutkowi konstytucyjnej normy prawnej³⁵. Zakres obowiązku zachowania równości z art. 18 § 1 pr.spółdz. ograniczony jest do stron stosunków członkostwa: spółdzielni i zrzeszonych w niej członków.

w systemach i podręcznikach prawa cywilnego” *Studia Iuridica Lublinsia*, nr 1 (2016): 142.

- 31 Jako rozporządzenie prawa UE, SCER objęty jest bezpośrednim zastosowaniem we wszystkich państwach UE z pierwszeństwem przed normami prawa krajowego. Zob. Dominik Bierecki, *Spółdzielnia europejska w świetle prawa polskiego* (Sopot: Wydawnictwo Spółdzielczego Instytutu Naukowego, 2017), 42-43.
- 32 Zasada jeden członek-jeden głos, będąca konsekwencją zasady równości, urzeczywistnia również funkcjonowanie w spółdzielniach zasady demokratycznego zarządzania, będącej 2 zasadą rocdelską. Zasady rocdelskie są uznawane na całym świecie za cechy konstytutywne dla istoty spółdzielni. Zob. Henryk Cioch, „Zasady rocdelskie i ich realizacja w praktyce” *Teka Komisji Prawniczej – OL PAN*, t. II (2009): 26-35.
- 33 Zob. przywołane już postanowienie TK z 24.10.2001 r., SK 10/01.
- 34 Witold Borysiak, Leszek Bosek, „art. 32”, [w:] *Konstytucja RP. Komentarz do art. 1 – 86 1*, red. Marek Safjan, Leszek Bosek (Legalis 2022), NB 99.
- 35 Ibidem, NB 100.

3. Zasada równości jako granica swobody umów

W obecnej doktrynie prawa cywilnego nie budzi wątpliwości, że statut spółdzielni jest umową, która łączy spółdzielnię z każdym z jej członków w ramach względnych stosunków członkostwa³⁶. Prawa i obowiązki funkcjonujące w ramach tych stosunków powstają w drodze czynności prawnej. Ich źródłem jest umowa między założycielami spółdzielni (umowa o założenie spółdzielni – art. 6 § 1 pr.spółdz.), między spółdzielnią a jej członkiem (umowa o przyjęcie do spółdzielni – art. 16 § 1 art. 17 § 1 zd. 2 pr.spółdz.) lub między łączącymi się spółdzielniami (umowa o połączenie spółdzielni – art. 96 pr.spółdz.)³⁷. Wskutek nabycia członkostwa w spółdzielni w wyniku zawarcia wymienionych umów, treść statutu spółdzielni – w tym określająca prawa i obowiązki członkowskie – staje się elementem treści stosunku członkostwa³⁸. Prowadzi to do wniosku, że zasada równości praw i obowiązków członków spółdzielni ogranicza swobodę treści wskazanych umów regulowanych przez prawo spółdzielcze. Treść tych umów nie może bowiem naruszać identyczności praw i obowiązków członkowskich oraz modyfikować lub ograniczać wykonanie praw członka (zob. pkt 2). W wypadku stosunków pochodnych od członkostwa umowy te nie mogą zaś naruszać merytorycznie uzasadnionych kryteriów różnicowania praw wynikających z takich stosunków (zob. pkt 4). Zasada równości, która wynika z art. 18 § 1 pr.spółdz., stanowi więc granicę swobody umów w postaci ustawy (art. 353¹

36 Zob. Krzysztof Pietrzykowski, „Statut spółdzielni”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo spółdzielcze* 21, red. Krzysztof Pietrzykowski (Warszawa: C. H. Beck, 2020), 80; Pietrzykowski, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni*, 98-99; Mirosław Gersdorf, „art. 5”, [w:] *Prawo spółdzielcze. Komentarz* (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1985), 26; Grzegorz Tylec, *Statut spółdzielni i jego kontrola w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego* (Warszawa: Difin, 2012), 41; Dominik Bierecki, *Zasada swobody umów w prawie spółdzielczym* (Warszawa: C. H. Beck, 2021), 82. Nie znajdują podstaw poglądy o normatywnym lub mieszanym (umowno-normatywnym) charakterze statutu spółdzielni. Zob. Bronisław Słotwiński, *Zagadnienia prawne samorządu spółdzielni* (Warszawa: Instytut Nauk Prawnych PAN, 1973), 99; Leopold Stecki, *Prawo spółdzielcze* (Warszawa: PWN, 1979), 33; Bogdan Błażejczak, *Lokatorskie prawo do spółdzielczego lokalu mieszkalnego* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1979), 59; Remigiusz Bierzanek, *Prawo spółdzielcze* (Warszawa: PWN, 1984), 52-53.

37 Zob. Bierecki, *Zasada swobody umów w prawie spółdzielczym*, 81-89.

38 Zob. Dominik Bierecki, „Komentarz do wyroku SA w Krakowie z 6.6.2017 r., I ACa 1769/16” *Rocznik orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego i prawa spółek handlowych*, t. IX (2019): 23.

k.c.). Czynność prawna (umowa) sprzeczna z zasadą równości dotknięta jest sankcją bezwzględnej nieważności (art. 58 § 1 k.c.). Do ograniczenia swobody umów przez zasadę równości nawiązał wprost SA w Białymstoku w wyroku z 12.7.2013 r.³⁹. Sąd ten wskazał, że zasada swobody umów (art. 353¹ k.c.) nie ma charakteru nadrzędnego nad innymi regulacjami prawnymi, w tym art. 18 pr.spółdz., który ustanawia zasadę równości członków spółdzielni.

W orzecznictwie SN sformułowano odmienne poglądy w zakresie dopuszczalności ograniczenia przez postanowienia statutu biernego prawa wyborczego członka do organu spółdzielni. W wyroku z 12.1.2005 r. SN uznał, że wypełnieniem ustawowego obowiązku jest zawarcie w statucie zasad i trybu wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni (art. 5 § 1 pkt 7 pr.spółdz.). Natomiast określenie szczegółowych zasad i warunków kandydowania członków do zarządu oraz rady nadzorczej, ograniczających taką możliwość członkom, którzy wcześniej pełnili funkcje w organach i nie otrzymali absolutorium oraz zostali odwołani, mieści się w granicach kompetencji przyznanych przez art. 5 § 2 pr.spółdz. Według SN, ograniczenie takie miałyby się mieścić w przewidzianym ustawowo zakresie swobody członków do decydowania o zasadach i trybie wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni i jest wyrazem samorządności spółdzielni. Moim zdaniem nie należy przychylić się do takiego stanowiska SN. Na aprobatę zasługuje pogląd SN wyrażony w wyroku z 27.5.2021 r., według którego statut nie może pozbawiać bądź ograniczać podstawowych praw członkowskich, w tym biernego prawa wyborczego członka. Negatywna ocena pełnienia funkcji w organie przez członka lub spór członka ze spółdzielnią nie uzasadnia możliwości zawarcia w statucie takiego postanowienia. Na gruncie rozpatrywanej sprawy, w wyroku z 27.5.2021 r. SN wskazał również, że statut nie może wyłączyć możliwości korzystania z biernego prawa wyborczego do organów spółdzielni członkom, którzy pozostają z nią w sporze sądowym. Członkostwo w organie spółdzielni nie może uzasadniać wyłączenia możliwości korzystania z prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Postanowienie statutu spółdzielni przewidujące takie ograniczenie jest sprzeczne z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i pod określonymi warunkami. Powoduje to, że postanowienie takie jest dotknięte sankcją bezwzględnej nieważności jako sprzeczne z ustawą (art. 58 § 1 k.c. lub art. 42 § 2 pr.spółdz. jeżeli postanowienie wprowadzane jest do statutu w wyniku jego zmiany przez uchwałę walnego zgromadzenia spółdzielni⁴⁰).

39 I ACa 272/13, Legalis nr 738748.

40 Ustawą w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. jest każde źródło powszechnie obowiązującego prawa określone w art. 87 ust. 1 Konstytucji RP. Zob. Maciej Gutowski, *Nieważność czynności prawnej* (Warszawa: C. H. Beck,

Należy przy tym zauważyć, że zasada równości może być również traktowana szerzej niż granica swobody umów, a mianowicie jako ograniczenie autonomii woli podmiotu cywilnoprawnego jakim jest spółdzielnia⁴¹. W myśl tego poglądu, zasady równości nie mogą naruszać uchwały organów spółdzielni. Uchwały takie byłby dotknięte sankcją bezwzględnej nieważności. Chodzić tu może o uchwały rady nadzorczej i zarządu spółdzielni, których stwierdzenie nieważności następuje w trybie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 189 k.p.c.⁴². W grę wchodzi jednak przede wszystkim uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni, których nieważność stwierdza się w trybie art. 42 § 2 pr.spółdz. w zw. z art. 189 k.p.c.⁴³. Możemy tu mieć do czynienia z naruszeniem zasady równości przez uchwałę walnego zgromadzenia będącej źródłem prawa lub obowiązku członków spółdzielni, np. uchwała walnego zgromadzenia o podziale nadwyżki bilansowej, której skutkiem jest nabycie przez członka roszczenia o wypłatę przypadającej na niego części nadwyżki (art. 77 § 1 pr.spółdz.). Naruszenie równości członków może również nastąpić przez uchwałę walnego zgromadzenia o zmianie statutu (art. 12a § 1 pr.spółdz.). W takim wypadku następuje zmiana umowy – statutu spółdzielni wskutek uchwały jej walnego zgromadzenia. W zakresie ograniczenia treści czynności prawnej – uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni należy jednak mówić w tym wypadku o granicy autonomii woli w postaci równości.

4. Równość członków w stosunkach pochodnych od członkostwa

W wyroku z 22.5.2014 r. SN wyjaśnił, że przysługujące członkowi prawa pochodne składają się na treść innych niż członkostwo stosunków prawnych, które łączą członka ze spółdzielnią. W doktrynie przyjmuje się, że stosunki pochodne od członkostwa wynikają z czynności prawnych (umów), które mogą być dokonane przez spółdzielnię wyłącznie z jej członkami⁴⁴. Na podstawie tych stosunków prawnych spółdzielnia dokonuje na rzecz członków świadczeń zgodnych z zakresem jej statutowej działalności. Członek spółdzielni uprawniony jest (na podstawie stosunku członkostwa) do żądania zawarcia z nim umowy rodzącej stosunek pochodny od członkostwa, gdyż przysługuje mu członkowskie prawo do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności (art. 18 § 2 pkt 6 pr.spółdz.). Tezę taką potwierdza

2012), 224-229. Wydaje się, że podobnie należy stwierdzić w odniesieniu do rozumienia ustawy na gruncie art. 42 § 2 pr.spółdz.

41 Zob. Zakrzewski, Status prawny, 188-189.

42 Zob. szerzej Dominik Bierecki, „Zaskarżenie uchwały rady nadzorczej spółdzielni” *Przebieg Sądowy*, nr 4 (2020), 89-90.

43 Bierecki, „Zaskarżenie uchwały rady nadzorczej spółdzielni”, 87-88.

44 Bierecki, *Zasada swobody umów w prawie spółdzielczym*, 76-78, 144, 151.

stanowisko SN. W wyroku z 24.5.1995 r.⁴⁵, SN uznał, że członkowi spółdzielni służy prawo podmiotowe do korzystania ze świadczeń spółdzielni, które pozostaje pod ochroną. Również w postanowieniu z 18.4.2019 r.⁴⁶ SN uznał, że ze stosunku członkostwa w spółdzielni wynika prawo do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności. Umowa prowadząca do powstania stosunku pochodnego prowadzi bezpośrednio do wykonywania przez spółdzielnię jej celu, którym ogólnie jest prowadzenie działalności gospodarczej w interesie jej członków (art. 1 § 1 *in fine* pr.spółdz.)⁴⁷.

Orzecznictwo SN nie ogranicza jednak praw pochodnych od członkostwa jedynie do uprawnień wynikających z umów zawieranych przez spółdzielnię z jej członkami. W postanowieniu z 18.4.2019 r. SN wyraził zdanie, że do praw pochodnych od członkostwa zaliczają się także prawa wynikające z członkostwa w organach spółdzielni. Stanowisko takie wyrażono również w piśmiennictwie⁴⁸. Wydaje się, że chodzi tu o prawa wynikające ze stosunku organizacyjnego członkostwa w radzie nadzorczej spółdzielni, który powstaje na powstanie uchwały walnego zgromadzenia (zebrania przedstawicieli) lub zebrania grup członkowskich (art. 45 § 1 pr.spółdz.). Do rady nadzorczej spółdzielni mogą być bowiem powoływani wyłącznie jej członkowie (art. 45 § 2 pr.spółdz.). Do praw pochodnych zaliczyć należy: prawo głosu przy podejmowaniu uchwał przez radę nadzorczą (art. 46 § 1 pkt 1, 3 – 5, 8 zd. 1 pr.spółdz.), prawo reprezentacji spółdzielni w czynnościach prawnych między spółdzielnią a członkiem zarządu lub w czynnościach dokonywanych przez spółdzielnię w interesie członka zarządu (art. 46 § 1 pkt 8 zd. 2 pr.spółdz.), prawo nadzoru i kontroli (art. 46 § 1 pkt 2 pr.spółdz.) oraz prawo do żądania od zarządu, członków i pracowników spółdzielni sprawozdań i wyjaśnień, a także prawa do przeglądania ksiąg i bezpośredniego sprawdzania stanu majątku spółdzielni (art. 46 § 4 pr.spółdz.). Wydaje się, że prawa pochodne, które wynikają z członkostwa w radzie nadzorczej spółdzielni, nie zostały wymienione przez pr.spółdz. enumeratywnie. Statut może bowiem zastrzec do zakresu działania rady nadzorczej jeszcze inne uprawnienia niż wymienione w ustawie (art. 46 § 2 zd. 1 pr.spółdz.). Nie wydaje się natomiast, by prawami pochodnymi były uprawnienia wynikające z członkostwa w zarządzie spółdzielni. Do zarządu spółdzielni mogą być bowiem wybierane osoby inne niż członkowie spółdzielni (*a contrario* art. 45 § 2 pr.spółdz.). Nie chodzi tu również o członkostwo w walnym zgromadzeniu lub zebraniu

45 I CRN 63/95, Legalis nr 29312.

46 II CSK 141/18, Legalis nr 1898266.

47 Z tego powodu, umowy rodzące stosunek pochodny od członkostwa określa się w piśmiennictwie mianem umów celowych. Zob. Bierecki, *Zasada swobody umów w prawie spółdzielczym*, 108-110.

48 Pietrzykowski „Prawa rzeczowe do lokali w spółdzielni mieszkaniowej”, 344, 346.

grupy członkowskiej spółdzielni, które wynika z samego stosunku członkostwa (art. 18 § 2 pkt 1 pr.spółdz.)⁴⁹.

Niewłaściwe wydaje się natomiast stanowisko wyrażone w postanowieniu SN z 18.4.2019 r., że prawem pochodnym od członkostwa w spółdzielni jest prawo członka do części majątku spółdzielni w sytuacji postawienia jej w stan likwidacji (art. 125 § 5 i 5a pr.spółdz.). Roszczenie takie powstaje wskutek uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni. Przysługuje zaś ze względu na związanie członka stosunkiem członkostwa ze spółdzielnią.

W wyroku z 27.5.2021 r. SN wskazał, że „określona we wstępie” art. 18 pr.spółdz. zasada także dotyczy także praw i obowiązków ze stosunków pochodnych od członkostwa w spółdzielni. Jednak wykładnia słownikowa art. 18 § 1 pr.spółdz. prowadzi do wniosku, że wynikająca z niego norma prawna odnosi się wyłącznie do stosunków członkostwa w spółdzielni. Sąd Najwyższy potwierdził taką wykładnię art. 18 § 1 pr.spółdz. w wyroku z 20.6.2007 r., wskazując, że zasada równości odnosi się wyłącznie do praw wynikających ze stosunku członkostwa w spółdzielni, ale już nie do praw ze stosunku pochodnego od członkostwa. Jednak w wyroku z 27.5.2021 r. SN uznał, że nie ma uzasadnienia, aby ukształtowanie praw pochodnych mogło abstrahować od zasady równości, która ma uzasadnienie konstytucyjne i znaczenie systemowe dla praw oraz obowiązków członka spółdzielni. Moim zdaniem, wykładnia systemowa (*argumentum a rubrica*) i celowościowa art. 18 § 1 *ab initio*, § 2 pkt 6 i 7 pr.spółdz. prowadzi do wniosku, że zasadą równości objęte są również pochodne prawa i obowiązki członków spółdzielni. Natomiast prokonstytucyjna wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że prawa i obowiązki pochodne objęte są zakazem dyskryminacji z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP. Tezy te należy odnieść do praw i obowiązków z umów zawieranych przez spółdzielnię z jej członkami oraz do praw wynikających z członkostwa w organie spółdzielni (radzie nadzorczej). Należy także wskazać, że dyrektywalny charakter zasady równości zachowuje swoją aktualność przy wykładni przepisów regulujących prawa i obowiązki pochodne od członkostwa w spółdzielni (zob. pkt 2).

W przywoływanym już wielokrotnie wyroku z 22.5.2014 r. SN wskazał, że w ramach stosunków pochodnych od członkostwa prawa i obowiązki członków nie są takie same (jak w wypadku stosunków członkostwa w spółdzielni). Jednak przyjęcie zastosowania zasady równości do praw i obowiązków ze stosunków pochodnych powoduje, że reguły ich nabywania i różnice

49 Niesłuszne jest również stanowisko wyrażone przez SA w Katowicach w wyroku z 15.11.2012 r., V ACa 439/12, Legalis, nr 637129, według którego do praw pochodnych zalicza się prawa wyborcze do organów spółdzielni. Zgodnie z art. 18 § 2 pkt 2 pr.spółdz., bierne i czynne prawa wyborcze do organów spółdzielni są uprawnieniami z członkostwa w spółdzielni.

między nimi powinny być oparte na określonej cesze istotnej⁵⁰. W doktrynie równość praw i obowiązków ze stosunków pochodnych od członkostwa w spółdzielni określa się mianem równości względnej. Wskazuje się, że taka postać równości dopuszcza wystąpienie między prawami członków różnic rzeczowo (obiektywnie i racjonalnie) uzasadnionych według tego samego kryterium⁵¹. Tezy te należy odnieść do pochodnych praw i obowiązków o charakterze majątkowym, wynikających z umów zawieranych przez spółdzielnię z jej członkami, a także do pochodnych praw niemajątkowych, które wynikają z członkostwa w radzie nadzorczej spółdzielni. W wypadku tych ostatnich, dywersyfikowanie praw członków rady nadzorczej spółdzielni – w oparciu o daną cechę istotną, powodującą obiektywne i racjonalne uzasadnienie różnic – może nastąpić w statucie spółdzielni. W drodze wnioskowania *a maiori ad minus* należy stwierdzić, że skoro można przyznać więcej praw członkom rady nadzorczej, to tym bardziej można różnicować prawa ustawowe (art. 46 § 2 zd. 1 pr.spółdz.).

W wypadku pochodnych praw majątkowych ich różnicowanie w oparciu o takie same kryteria może nastąpić przez modyfikację ich treści. Nie występuje tutaj sytuacja jak w wypadku niemajątkowych praw z członkostwa, które są takie same i przez to niektóre z nich mogą być jedynie ograniczone w wykonywaniu, ale już niezmodyfikowane w swojej treści (zob. pkt 2). Podobnie jak uprawnienie do udziału w nadwyżce bilansowej, prawa ze stosunków pochodnych przyjmują normatywną postać roszczeń. Ponieważ wynikają one ze stosunków zobowiązaniowych, roszczenia te przyjmują postać wierzytelności. Możliwe jest więc występowanie różnic w ich treści i tym samym różnicowanie wartości świadczenia dłużnika. Podobnie, prawa (wierzytelności) spółdzielni i skorelowane z nimi obowiązki członków mogą być dywersyfikowane przez modyfikację ich treści, a tym samym możliwe jest różnicowanie wynikających z nich świadczeń. Przykładem jest wysokość wkładu mieszkaniowego lub budowlanego do spółdzielni mieszkaniowej. Wysokość ta różni się w ramach stosunków pochodnych członków spółdzielni na podstawie kryterium powierzchni budowanego lokalu (art. 10 ust. 1 pkt 1, art. 18 ust. 1 pkt 1 u.s.m.).

50 Por. Pietrzykowski, „Stosunki majątkowe spółdzielni mieszkaniowej z jej członkami (zagadnienia wybrane)”, 402.

51 Zob. Pietrzykowski, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni*, 51-52; Misiuk, *Sądowa ochrona praw członków spółdzielni*, 38-39; Zakrzewski, *Status prawny*, 197; Zakrzewski, „Zasada równości w prawie spółdzielczym”, 74-75; Zakrzewski, „Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo spółdzielcze* 21, red. Krzysztof Pietrzykowski (Warszawa: C. H. Beck, 2020), 486-487.

5. Wnioski

Orzecznictwo SN dostarcza następujących wniosków dotyczących zasady równości prawa i obowiązków członków spółdzielni. Prawa i obowiązki członków spółdzielni, zarówno członkowskie jak i pochodne od członkostwa, objęte są zasadą równości, która w obydwu wypadkach wynika z przepisów art. 18 pr.spółdz. Pomimo literalnego brzmienia art. 18 § 1 pr.spółdz., które prowadzi do wniosku, że zasada równości dotyczy tylko praw i obowiązków z członkostwa w spółdzielni, wykładnia systemowa i celowościowa art. 18 § 1, § 2 pkt 6 i § 7 pr.spółdz. wskazuje, iż zakresem tej zasady objęte są również prawa i obowiązki pochodne od członkostwa. Wśród tych ostatnich prawa należy wyróżnić uprawnienia majątkowe, wynikające z umów zawieranych przez spółdzielnię z jej członkami w wykonaniu celu spółdzielni. Poza tym do praw pochodnych, które są objęte zasadą równości, zaliczyć należy także uprawnienia wynikające z członkostwa w radzie nadzorczej spółdzielni. Do praw i obowiązków członkowskich oraz pochodnych odnosi się również art. 32 ust. 2 Konstytucji RP, który zakazuje dyskryminacji członków ze względu na przysługujące im uprawnienia i ciążące na nich obowiązki, a jednocześnie umożliwia dywersyfikację praw i obowiązków członków w oparciu o obiektywną cechę istotną, która powinna być powiązana z celem i istotą spółdzielni. Różnicowanie praw członków może polegać – w zależności od danego uprawnienia – na ograniczeniu w wykonywaniu lub modyfikacji jego treści. Dopuszczalne różnice powinny wynikać z postanowień statutu spółdzielni lub umowy rodzącej stosunek pochodny od członkostwa. Powoduje to, że normy z art. 18 pr.spółdz. i 32 ust. 2 Konstytucji RP stanowią ustawową granicę swobody umów członka i spółdzielni (art. 353¹ k.c.). Normy te mogą być także traktowane szerzej, mianowicie jako granica autonomii woli spółdzielni, gdy postanowienia różnicujące prawa i obowiązki członków wprowadzane są do statutu spółdzielni w drodze uchwały jej walnego zgromadzenia (art. 12a § 1 pr.spółdz.). Rekonstruowana w oparciu o normy prawne z art. 18 pr.spółdz. i art. 32 ust. 2 Konstytucji RP zasada równości w znaczeniu dyrektywalnym pełni funkcję pomocniczą w wykładni przepisów regulujących prawa i obowiązki członkowskie oraz pochodne od członkostwa.

Bibliografia

- Bancel Jean-Louis, „3rd Principle: Member Economic Participation”, [w:] *Guidance Notes to the Co-operative Principles*. 29-43. Bruksela: International Cooperative Alliance, 2015.
- Bierecki Dominik, „Acquisition of a Share in the Cooperative. Comparative Interpretation of Polish Cooperative Law” *Transformacje Prawa Prywatnego*, nr 1 (2021): 5-27.

- Bierecki Dominik, „Komentarz do wyroku SA w Krakowie z 6.6.2017 r., I ACa 1769/16.” *Rocznik orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego i prawa spółek handlowych*, t. IX (2019): 11-25.
- Bierecki Dominik, „Zasada jeden członek – jeden głos w spółdzielni rolników” *Studia Prawa Prywatnego*, nr 3-4 (2021): 83-93.
- Bierecki Dominik, „Zaskarżenie uchwały rady nadzorczej spółdzielni” *Przebieg Sądowy*, nr 4 (2021): 87-95.
- Bierecki Dominik, *Spółdzielnia europejska w świetle prawa polskiego*. Sopot: Wydawnictwo Spółdzielczego Instytutu Naukowego, 2017.
- Bierecki Dominik, *Zasada swobody umów w prawie spółdzielczym*. Warszawa: C. H. Beck, 2021.
- Bierzanek Remigiusz, *Prawo spółdzielcze*. Warszawa: PWN, 1984.
- Błażejczak Bogdan, *Lokatorskie prawo do spółdzielczego lokalu mieszkalnego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1979.
- Borysiak Witold, Leszek Bosek, „art. 32”, [w:] *Konstytucja RP. Komentarz do art. 1 – 86 1*, red. Marek Safjan, Leszek Bosek. Legalis, 2022.
- Cioch Henryk, „Zasady rozdelskie i ich realizacja w praktyce” *Teka Komisji Prawniczej – OL PAN*, t. II (2009): 26-35.
- Gersdorf Mirosław, „art. 5”, [w:] *Prawo spółdzielcze. Komentarz*. 25-30. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1985.
- Grzybowski Stefan, *Prawo spółdzielcze w systemie porządku prawnego*. Warszawa: Zakład Wydawnictw CRS, 1976.
- Gutowski Maciej, „Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w orzecznictwie sądowym” *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, z. 1 (2018): 93-109. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2018.80.1.9>.
- Gutowski Maciej, *Nieważność czynności prawnej*. Warszawa: C. H. Beck, 2012.
- Kryła-Cudna Katarzyna, „Prawa i obowiązki członków spółdzielni”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo spółdzielcze 21*, red. Krzysztof Pietrzykowski. 128-131. Warszawa: C. H. Beck, 2020.
- Kryła-Cudna Katarzyna, „Prawo spółdzielcze (art. 18)”, [w:] *Prawo spółdzielcze i mieszkaniowe. Komentarz*, red. Konrad Osajda. 140-144, Warszawa: C. H. Beck, 2018.
- Misiuk Teresa, *Sądowa ochrona praw członków spółdzielni*. Warszawa: Zakład Wydawniczy CZSR, 1979.
- Pietrzykowski Krzysztof, „Prawa rzeczowe do lokali w spółdzielni mieszkaniowej”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo rzeczowe 4*, red. Edward Gniewek. 269-458. Warszawa: C. H. Beck, 2012.
- Pietrzykowski Krzysztof, „Statut spółdzielni”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo spółdzielcze 21*, red. Krzysztof Pietrzykowski. 79-93. Warszawa: C. H. Beck, 2020.

- Pietrzykowski Krzysztof, „Stosunki majątkowe spółdzielni mieszkaniowej z jej członkami (zagadnienia wybrane)”, [w:] *Ochrona słabszej strony stosunku prawnego. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Zielińskiemu*, red. Maria Boratyńska. 399-417. Warszawa: Wolters Kluwer, 2016.
- Pietrzykowski Krzysztof, *Powstanie i ustanie stosunku członkostwa w spółdzielni*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1990.
- Pietrzykowski Krzysztof, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1995.
- Safjan Marek, „Zasady prawa prywatnego”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna 1*, red. Marek Safjan. 318-365. Warszawa: C. H. Beck, 2012.
- Słotwiński Bronisław, *Zagadnienia prawne samorządu spółdzielni*. Warszawa: Instytut Nauk Prawnych PAN, 1973.
- Stecki Leopold, *Prawo spółdzielcze*. Warszawa: PWN, 1979.
- Stefaniuk Krzysztof, „Zasady prawa w systemach i podręcznikach prawa cywilnego” *Studia Iuridica Lublinensia*, nr 1 (2016): 137-146. <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2016.25.1.137>.
- Stepnowska Marta, „Prawo członka spółdzielni do informacji” *Prawo i Więź*, nr 4 (2020): 11-30. <https://doi.org/10.36128/priw.vi34.234>.
- Tylec Grzegorz, *Statut spółdzielni i jego kontrola w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego*. Warszawa: Difin, 2012.
- Zakrzewski Piotr, „Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego”, [w:] *System Prawa Prywatnego, Prawo spółdzielcze 21*, red. Krzysztof Pietrzykowski. 472-531. Warszawa: C. H. Beck, 2020.
- Zakrzewski Piotr, „Zasada równości w prawie spółdzielczym” *Studia Prawnicze KUL*, nr 2 (2008): 67-78.
- Zakrzewski Piotr, *Majątek spółdzielni*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2003.
- Zakrzewski Piotr, *Status prawny członka spółdzielni mieszkaniowej w spółdzielczych stosunkach lokatorskich*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license. For guidelines on the permitted uses refer to <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>